

MICHAELIS PICCARTI

Prof. quondam Altorff. celeb.

Argumenta
LIBRORUM POLITICORUM
ARISTOTELIS

Cum Praefatione
de

Nævis istius Operis Aristotelici.

Grotius de Jur. Bell & Pac. Proleg. §. XLV.

Nobis propositum est, Aristotelem magni facere, sed
cum ea libertate, quam ipse sibi in suos magistros
veri studio indulfit.

HELMSTADII,
Apud GEORG-WOLFGANGVM HAMMIVM,
ACAD. TYPOGR. MDCCLXV.

Coll. diss. A
e839, 44

a. LXXXIX. 44.

IS est genius dominantis Sæculi, ut quæ cedro digna a Veteribus fuerunt iudicata, ea nunc scripta alto supercilio despiciantur & digna iudicentur, quæ omnium sermonibus vapulent. Videmus exinde usum & consuetudinem non tantum vocabulorum, verum etiam omnium rerum esse Tyrannum, & tam orbi politico, quam literario suas intentare minas. Eminentissimum inter alia exemplum exhibent nobis fata summi Viri ARISTOTELIS, cujus auctoritas & existimatio per bis mille annos propagata nunc nonnullis etiam in nostra GERMANIA, ubi longissime stetit integra, ita in profundum cecidisse visa est, ut illam restitutum iri plane desperent. Floruit Philosophia Peripatetica per tantam sæculorum seriem & nullum, ut ferunt, est dubium, *arcano id numinis beneficio contigisse, quo sapientia quædam eximia in mortalitate hac nostra inveniretur: nam ex Aristotele profecto cum primis eam petere licet, quod hic ingenis nostris quasi metam fixerit.* (a) Audiamus IULIVM CÆSAREM SCALIGERVM de ARISTOTELE & cum eo infinitam eruditorum catervam, qui idem senserunt:

*Ne perge, ne viator: hic sistas gradum
 Ultrane promovere posse te putas?
 Hic meta mundi: hæc finis orbis ultima
 Aristoteles — — —
 Unus super omnes, singulis qui omnes fuit
 Penes Deos homo, penes homines Deus.*

)o(2

Plu-

(a) Conring. præfat. orat. alter. in laudem Aristot.

Pluribus ostendere possem, quanto fuerit loco ARISTOTELES proximis abhinc sæculis, nisi manifestum esset & plane perspicuum, in tanto eum fuisse splendore, ut ejus luminis claritate cæcitas multorum oculis fuerit inducta. Extiterunt enim nonnulli, qui viris ἰσοπνεύστοις non tantum æqualem eum censuerunt vel solum illum Adamo in statu integritatis constituto vel Paulo Apostolo a terra in coelos abrepto parem cum HENRICO DE HASSIA dixerunt. (a) Sed & PHILIPPVS MELANCHTON testatur *diebus Dominicis variis in locis pro thematibus Dominicalibus inde a Caroli M. ætate opera P. Gvarenfridi seculo octavo in cathedras Ecclesiasticas introductis*, *Ethica Aristotelis publice populo esse prælecta & a se Tubingæ in agro Württembergico audita: Tiguri quoque ut & passim alibi ex Thoma & Scoto conciones habitas.* Sic quoque HENRICVS ERNSTIVS Regis Daniæ quondam Consiliarius narrat, se in Academia Patavina die Dominica audivisse Ethicam Aristotelis publice prælegi; proinde ac si illa sint iste *ἄριστος διδάχης*, in quem tradi & quasi fundi debemus Christiani. (b) Alii enim in philosophicis Christi dixerunt præcursorem, quemadmodum IOANNES BAPTISTA præcursor fuit Christi in Theologicis, (c) & nonnulli tantum illi tribuerunt, ut adfirmare non erubuerint, Deum benefacturum fuisse, si hunc autorem sanguine filii sui confirmasset, (d) & fatius esse duxerint cum IANO NICIO ERYTHRÆO, in iis, quæ ad philosophiam pertinent cum Deo Philosophorum errare, quam cum aliis recte sapere minorum gentium magistris. (e) Nimia hæ sunt laudes,

(a) Naudé apologie des grands hommes &c. c. 13. §. 8.

(b) vid. Crenii animadvers. P. 3. p. 24. seqq. (c) Agrippa de vanit. scient. c. 54. Zigl. in Grot. p. 21. (d) Genesels Curieuse Bibl. 1696. p. 446. (e) Pinacoth. 1. p. 204.

des, (a) & justos encomii cancellos excedunt, quibus pessimum istud laudantium genus derogavit magis honori tanti Philosophi, quam splendorem addidit. Non opus est sane, ut hyperbolicis illum laudibus prosequamur: tanta enim inesse videntur Aristoteli, ut pars eorum ad sempiternam ejus gloriam sufficiat. Nihilominus tamen his nostris temporibus, quod merito lugemus, contemptu fere universali premittitur, & vix locus ullus reliquus est, in quo Aristotelis auctoritas manserit inconcussa. Plurima regna expulerunt ejus philosophiam & atroci Consilio omnem spem exoptati reditus ei præcluserunt. In GALLIA emergebat ejus fortuna variis fluctibus agitata sub initium sæculi præteriti & in ejus gratiam Parisiensis Senatus publico decreto sanciebat, ne quis sub poena Capitis antiquitati adversaretur: *La cour fait defenses a toutes personnes a peine de la vie, de tenir ny enseigner aucunes maximes, contre les anciens & approuvés, ny faire aucunes disputes, que celles, qui seront approuvées par les Docteurs de la dite faculté de Theologie.* (b) Pluribus rem istam persequitur RAPIN & simul causam innuit, cur ista philosophia in tanta olim fuerit auctoritate, quod scilicet Romanæ Religionis aptissime sit accommodata: *Rien ne fit plus d'honneur a la doctrine de ce grand homme dans le siecle passé, que les invectives atroces de Luther, de Melancton, de Bucer, de Calvin, de Postel, de Paul Sarpi & de tous ceux, qui ecrivirent alors contre l'Eglise Romaine. Car ils ne se plaignent tous d'Aristote, que parceque la solidité de sa methode donne un grand avantage aux Catholiques pour decouvrir les ruses & les artifices des faux raisonnemens, dont se sert l'heresie pour deguiser le mensonge & detruire la verité. Il se*

)o(3

trouve

(a) quarum copiosiore Catalogum textit Bayle Dict. Crit. T. 1. p. 349. not. H. (b) Launojus de varia fortuna Aristot. c. 6. p. 78.

trouve en effet , que de toutes les philosophies , celle d' Aristote fut la plus propre pour soutenir par la droiture de ses raisonnemens la verité de nôtre religion , qui a toujours paru si conforme a la vraye raison. Ce fut aussi le motif , qui obligea les docteurs de l' Université de Paris a faire en l' année 1611. un nouveau reglement , qui ordonnoit aux Professeurs d' enseigner la philosophie d' Aristote & qui marquoit la methode de l' enseigner utilement. (a) Sed ut nunc est , vix ARISTOTELIS ibi fit mentio, nisi quando erroris est incusandus & ubi ab Aristotelis explicatione secedere non est licitum, ejus dogmatum nomen magis & titulus, quam res ipsa inculcatur. Non dicam de fati Aristotelicæ Philosophiæ in ANGLIA, BELGIO aliisque rebus publicis, cum ipsa nostra Germania de iisdem luculenter testetur. Ex quo LVTHERVS heroico adflatus Spiritu tenebris corruptæ Ecclesiæ intulit lucem, statim decrevit auctoritas ARISTOTELIS, in primis cum eadem aperte & acerrime impugnaretur ab ipso LVTHERO. Videns enim ille, quod Theologia Scholastica fundamentis Aristotelicæ philosophiæ innixa infinitos errores exinde hausisset & ea propter artissime cum eadem esset conjuncta, hinc absurda illa fundamenta concussurus, auctoritatem istius philosophi aggrediebatur. Nisi caro fuisset Aristoteles, inquit LVTHERVS, vere Diabolum eum fuisse non pueret asserere. Proteus est, histrio, qui græca larva Ecclesiam lusit, vaferrimus ingeniorum illusor, calumniosissimus calumniator, sycophanta impiissimus, princeps tenebrarum, triceps Cerberus, tricorpor Geryon, vere ἀποδύων id est perdens & vastator Ecclesiæ: merus logo dædalus & logomachus, vastator piæ doctrine, bestia, caligo hominum & quidem teterrima. Momus, imo momus momorum, bestia gentilis, similis hydræ in Lerna. In quo

(a) la comparaison de Plat & d' Aristot. p. 412.

quo fere nihil est philosophiæ: impiissimus est, publicus veritatis
& ex professo hostis. Gentilis animarum carnifex: hircus vel
potius birco-cervus, bis sacerrimus Aristoteles, in cute perfectus
Epicurus. (a) Quo animo in ARISTOTELEM jam ante Re-
formationis primordia fuisse videtur, quod patet ex epistola
anno 1516. exarata, ubi illa verba leguntur: *Nibil ita ardet
animus, quam bistrionem illum (Aristotelem) qui tam vere græ-
ca larva ecclesiam lusit multis revelare ignominiamque ejus cun-
ctis ostendere, si otium esset -- . Pars crucis meæ vel maxima
est, quod videre cogor, fratrum optima ingenia bonis studiis nata
in istis cœnis vitam agere & operam perdere* (b). Huic Zelo
LVTHERI, quem alii fervidis vestigiis sequebantur, insigne
momentum adferebat artium & scientiarum incrementum,
quod sub finem antecedentis sæculi artis Typographicæ in-
ventionem & cultura mirum in modum promovebatur. Sic
enim infiniti libri prodibant in lucem, qui hætenus tem-
pore illo tenebricosissimo in cœnobiorum latebris fuerant
absconditi & propter ARISTOTELEM ubivis dominantem
lectione vix digni judicabantur: nec iis, quibus animus &
cupido erat legendi veterum scripta, ea obtingebat semper
felicitas, ut propter Manuscriptorum raritatem, Monacho-
rum scribendi monopolium, cæcæ superstitionis dominium
aliaque studiorum impedimenta eorum potiri potuerint. Sed
Typographia sæculo XV. jam disseminabat ubivis loci scri-
ptorum veterum volumina & solis disco exponebat, plures
dari veritates, quam quæ in ARISTOTELE deprehendere
liceret utiliusque tempus in aliorum dogmatibus & placitis
perlegendis posse collocari, quam ut in tractandis schola-
sticorum

- (a) Quem Catalogum invectionum ex scriptis Lutheri congeffit
Gretserus Inaug. Doct. p. 41. vid. Bayl. Dict. sub voce Luther
p. 1947. (b) Luther T. I. epist. Latin. epist. 8.

ficorum tricus inutiliter tereretur. Cui temporum felicitati accedebat græcarum litterarum in occidentem migratio nec non ingeniorum fertilitas, quæ illi sæculo bonis avibus contigerat. Cum ergo & litteræ humaniores saniorque Theologia caput hætenus depresso erigerent & somno quasi excitatæ evigilarent, turpe fuisset, solam dormire Philosophiam, quam non tantum ERASMVS, MELANCHTON aliique multis modis tamquam Augiæ stabulum a quisquiliis Scholasticorum purgare annisi sunt, sed P. RAMVS postea vehementi nisu & animositate sibi exitiosa Scholæ peripateticorum bellum aperte denuntiavit jugoque auctoritatis Aristotelicæ prorsus excutiendo animum viresque adjecit. Cujus exemplum, sed non fervorem atque pericula imitati nonnulli subtilius eadem fundamenta concusserunt, inter quos VERVLAMIUS, GASSENDVS, CARTESIUS nominis summam celebritatem sibi adquisiverunt. Horum opera libertas sentiendi magis magisque invaluit, quæ postea horum animos tanto applausu occupavit, ut infelix ARISTOTELES undique ejiceretur. Fata hæc premunt quoque ejus politicam & licet viri & ingenio & eruditione maximi, STROZZÆ, HEINSII, CONRINGII, FELDENI, PICCARTI, &c. quorum nomina operumque titulos hæc pagina non caperet, manus obstetrices eidem admoverint, Virique illustres sua auctoritate & approbatione splendorem adjicere voluerint, ipsa tamen quoque rerum vicissitudines experta est nomenque ejus insigni contemptu laborare videmus. RAMVM, GASSENDVM, PATRITIVM plerique in odio dogmatum Aristotelicorum sequuntur & nomen sibi nunc ejus contemptu parare satagunt, in cujus nomine tantum celebrando aliqua gloriæ pars posita esse videbatur. Olim PAVLVS FOXIVS & legationibus & eruditione illustris PATRITIVM

TIVM FERRARIÆ profitentem, quod novas & a communi sensu alienas atque adeo erroneas opiniones in ARISTOTELIS doctrina explicanda tueri diceretur, ut ex discussionum peripateticarum parte jam edita patebat, ad colloquium admittere insuper habuit & THUANVS tantum vidit, non etiam allocutus est (a). Nostrum vero sæculum illos insuper habere solet, qui ARISTOTELEM defendunt & a partibus ejus stare gloriantur. Videamus accuratius, quæ libris politicis hujus philosophi objiciuntur & enumerentur illi nævi, quos nonnulli penitus eorum materiam in tuentes deprehendere sibi visi sunt. Primo generatim autumant de isto opere politico judicari a plurimis ex præfatione interpretum, paucos ipsum opus inspexisse: his vero proprium esse, auctores multis maestare laudibus, in quos sunt commentaturi, ut vel lectoris mentem præoccupent vanitate bonæ opinionis, vel sibi metipsi eo nomine eruditi hominis laudem concilient, dum ostendunt, in quantum auctorem operam suam, atque diem collocaverint. Interpretes abreptos fuisse opinione tunc temporis dominante in republica litteraria, quæ sæpius cæco impetu statuere solet de alicujus libri vel scriptoris præstantia: eas religioni sibi duxisse, abire a sententia tanti viri, cujus auctoritas ætatem tulisset sibi que semper diffisos esse, Deo scientiæ Scholasticæ errorem posse exprobari, præsertim in tanta scientiarum caligine. (b) Ipsum opus politicum crassissimis scatere vitiis, imbecillitatibus, erroribus. Stilum esse obscurissimum: breve & abscissum dicendi genus nec legi nec intelligi velle & ubivis præ se ferre nasum cereum Aristotelis in utramque partem flectendum. Hallucinari ubique interpretes & de voce ejus enucleanda tamquam de Americæ thesauris ingenti fervore altercari, quod

(a) Thuanus de vita sua L. I. p. m. 1292. (b) Essais de Montaigne L. 2. p. 508.

quod ex lectione interpretum hujus scripti ad oculum pateat, ut etiam **CONRINGIVS** ipse de iis adfirmare non sit veritus: a Commentatoribus & interpretibus quælibet acceptari sine ulla latentium hiatus mendorumque suspicione ut negari non potest, ita profecto nec probari. Quam vero illi sese defatigent in commodis sensibus eruendis: quam sæpe silentio tegant, quod assequuti non sunt aut crediderunt non satis recte dictum, quam postremo illi vim faciant textui interpretationibus & commentationibus suis, res ipsamet abunde & luculente docet. (a) De politica Aristotelica etiam valere dicunt judicium, quod **BAYLIVS** de ejus Philosophia in genere tulisse legitur: *il ne faut pas s'etonner, que le Peripatisme tel, qu'on l'enseigne depuis plusieurs siecles trouve tant de Protecteurs & qu'on en croye les interets in separables de ceux de la Theologie: car il l'accoutume l'esprit a acquiescer sans evidence* (b). Sine evidentia enim tum sensus tum ratiocinii sæpius acquiescendum esse in hoc libro corruptissimo, in quo vel mille lacunæ obscuritatem adaugerent, ut sensus plane deficiat. **CONRINGIVM** nocuisse magis auctoritati hujus operis quam præfuisse: aliquot centum enim lacunas tamquam maculas solares denuo deprehendisse, pristinis addidisse illosque defectus asteriscis notasse, ut de imperfectione ejus perfectissime constaret: introductione sua erudita illius imbecillitates significantius protulisse, quas tamen omnes infelicitati factorum quam in comparabili vel potius obscuritatis amanti ingenio Aristotelico maluerit adscribi, in primis cum perceperit, a disertissimis Criticis hunc philosophum judicatum fuisse suavissimum scriptorem (c). Propter illarum lacunarum copiam eos, qui difficiles has reliquias studio & laborare tractarent, similes esse cancos edentibus, qui propter exiguum cibum circa plurima ossa occupari solent, cum cer-
tum

(a) *Introd. in Pol. Arist. c. 9. p. 642.* (b) *T. I. Dict. Crit. voce Aristote. p. 352.* (c) *Conring. Introd. p. 643.*

tum sit, monente **CONRINGIO**, integros libros aliquot suo loco esse motos, ipsam orationem passim hiare & lacunis esse intercisam, complura denique adeo obscura & salebrosa, ut lectorem non instruant, sed inani opera defatigent ludantque (a). Huic defectui accedere confusionem summam ordinis librorum & capitum de quo immane quantum disceptetur inter interpretes, an tertius secundo, an septimus & octavus liber tertio subjungendus sit nec ne: hinc enasci absurdas tautologias per totum opus disseminatas, quibus eadem argumenta toties repetantur: illas tamen tautologias a veneratoribus **STAGIRITÆ** copiarum insigni vel profundissimæ meditationi illius male adscribi, in quibus ne verbum quidem sine pondere atque momento collocatum fuerit. Plerumque in utramque partem argumenta adferri dicunt in hoc opere, sed obscurissime decidi nec de mente **ARISTOTELIS** hinc & inde etiam **CONRINGIIS**, qui nasum Rhinocerotis habent, constare, ut eo felicius elabi & absolutissimum Monarcham philosophicum se gerere posset, in cujus placitis coeco impetu propter obsequii gloriam prorsus sit adquiescendum. Politicam ad acroamaticos libros pertinere, **CONRINGIO** ceterisque id confirmantibus, de quibus tamen **GELLIO** teste (b). ipse **ARISTOTELES** ad Alexandrum scripserit de eorum editione querulantem: *acromaticos libros, quos editos queraris & non proinde ut arcana absconditos neque editos scito esse neque non editos, quoniam his solis, qui nos audiunt, sunt cognoscibiles.* De eo quoque libro valere iudicium **MALEBRANCHII**, quod de **ARISTOTELE** generatim inculcat: *Revera Aristotelis libri adeo obscuri sunt totque scatent terminis vagis & generalibus, ut eorum opiniones, quæ ipsi maxime adversantur non sine verisimilitudine possint ipsi tribui. In nonnullis illius operibus quidlibet ipsi adscribere licet, quia in iis nihil pene dicit,*

(a) Dedic. Polit. Arist.

(b) Noct. Attic. L. 20. c. 5.

quam-

quamvis multa magno strepitu deblateret: quemadmodum pueri campanas sonitu suo quilibet dicere fingunt, quia campanæ ingentem edunt sonum nec quicquam dicunt (a). Omnia ARISTOTE-
 LIS ratiocinia vel generaliora nimis esse hic loci vel nimis theoretica ad praxin vel parum vel nihil conferentia vel sine ARISTOTELE in vulgus nota: licet nonnunquam ad specia-
 liora descendat, rerum publicarum ideas recenseat & repre-
 hendat, omnia tamen a nostris temporibus esse alienissima (b) iisque præter doctrinam de Tyrannide vix aliquid applicari posse: disputationi Scholasticæ eum magis inservire, quam ut iudicium politicum formare & expolire queat, cuius cultura lectione scriptorum pragmaticorum & usu maxime sit insti-
 tuenda. Impudens plane assertum, ARISTOTELEM plenum opus politicum nobis exhibuisse: BOSIVM virum alias iudicio non destitutum, in hoc tamen insignem Ecclipsin passum esse, quod adstruat: *Aristotelem non tantum nihil eorum omisisse, quæ ad integrum imperii corpus facerent, sed etiam illa docuisse, quæ ad singulas partes imperii requirerentur* (c). Maxime enim monente illustri PVEFENDORFFIO præ oculis instituta græcarum suarum civitatum habuisse ARISTOTELEM earumq; libertatem cum primis aestimasse, quem gravem esse defectum disciplinæ universi generis humani usui inservituræ (d). Ex BÖCLERO fati constare, illum specimen civilis doctrinæ, non corpus & id ipsum non explanata, sed tecta ratione voluisse exhibere (e). Admiratione dignum esse iudicant reges atque principes per tot sæcula politicum hoc Systema in suis regnis atque imperiis tolerasse, cum de regno paucissima tradens pro Democratia græco more acerrime pugnet, omnia ad rem-
 publicam componat & ideam Monarchæ atque Monarchiæ

(a) De Inquir. Verit. L. 4. p. 257. (b) Becm. Consp. doct. polit. L. 1. p. 6. (c) de compar. prud. civil. n. 15. (d) Spec. contr. circa Ius Nat. c. 1. § 4. fol. 204. Conf. Becm. Consp. doct. polit. p. 6. (e) Böcler app. ad Grot. Diss. 1. fol. 1.

vel ut impossibilem tectæ repræsentet vel colubrina callidi-
 tate atque arcana deductione ejus horrorem incutiat, dum
 flagitia dominationis & Tyrannidis artes apertius & copiosius
 explanat. Hinc MILTONVM pessimæ suæ causæ, quam
 bene defendisse legitur, ex ARISTOTELE facile fulcra &
 prætextus invenire ejusque principia in partes suas trahere
 potuisse. Animas enim sic præparari ad amorem libertatis
 Democraticæ odiumque regiminis Monarchici sensim in-
 culcari, quod etiam FRANCISCO I. Regi Galliæ bilem mo-
 verit. Nam PETRVS GALLANDIVS Professor regius
*avoit des envieux & ces envieux vouloient faire venir de
 Normandie un nomme Bigot, grand Philosophe Aristotelicien, pour
 le supplanter par ce moyen. François premier a qui l'on en avoit
 parlé, demanda a Petrus Castellanus, quel homme c' estoit. Il
 repondit, que c' estoit un Philosophe, qui sui-voit les sentimens d'
 Aristote. Et quels sont les sentimens d' Aristote, ajouta François
 premier? Sire repartit Petrus Castellanus, Aristote prefere les
 republicues a l'etat Monarchique. Cela fit une telle impression sur
 l'esprit de François premier, qu'il ne voulut plus entendre parler
 de ce Mr. Bigot* (a). Obistum græcarum rerumpublicarum
 respectum exiguam sane utilitatem ex isto opere imperfecto
 in nostra tempora redundare & ex interpretibus magis &
 commentariis, quam ipso textu Philosophi aliquid commodi
 hauriri posse (b): utpote, qui more solito in notis & addi-
 tamentis omnes Locos communes, quos in politicis corra-
 serunt, exantlare & sine ullo sæpius judicio ad ostentationem
 eruditæ lectionis adjicere non sunt gravati. Præter istum
 defectum ipsam Oeconomiam totius operis omniumque
 dogmatum corrupentem accedere absurdissima principia,
 quibus Symmetria istius superposita esse intelligatur. Agmen
 eorum

(a) Menagiana T.I. p.173. (b) Rechenberg de Stud.Acad. p. 60.
 sq. Paschias de invent. novant, p. 244.

corum totum in medium producunt, ex quo nonnulla protulisse sufficiat, quæ inter manifestissima recensent. Dicunt enim, ARISTOTELEM in eum errorem delapsum esse, ut adfirmet, barbaros eos esse i. e. homines incultos stupidos, sui non compotes, dignos, quibus alii imperent, apud quos jure successorio regna deferantur; propterea eum Carthaginenses Spartiatibus prætulisse, quod hi reges ab Herculis stirpe ducerent, illi suffragio populi sibi crearent: ergo barbaros esse Assyrios, Medos, Persas, Ægyptios, Iudæos, Asiaticos, Anglos, Celtas, Francos, Hispanos, qui sibi reges a stirpe regum & quærunt & semper antea quæsierunt: quin etiam græcos quondam, Athenienses, Lacedæmonios, Licyonios, Corinthios, Thebanos, Epirotas, Macedones, atque adeo Hetruscos ac Latinos veteres quamplurimis sæculis reges non aliter, quam a sanguine regum adeptos esse & ad multas alias rationes provocant, quibus BODINVS eam sententiam refutaverit (a). A PET. GREG. THOLOSANO eum jam notatum esse pluribusque aliis, quod omnes qui invito populo præfunt tyrannos esse dixerit adeoque plebi, cui omne jugum molestiam creat & intolerabile est, lenocinetur blandissimaque opinione ad turbas excitandas periculosissima jaciatur fundamenta (b). Manifestum esse errorem in primo limine operis expositum, hominem esse ζῶον πολιτικόν, ex quo tot novi errores progignantur, cum homo animal a natura sit ad turbas excitandas aptissimum multæque rationes istud principium destruant ab HOBBSIO, PUFFENDORFFIO, THOMASIO, GVNDLINGIO &c. observatæ. Cum hoc errore aliud falsitatis principium esse conjunctum, dari nempe servos natura adeoque dari inæqualitatem naturalem, per quam homines nonnulli non sint æque homines ac alii, & non tantum apti, sed etiam digni, quibus alii imperent & obsequium impo-

(a) L. 6. c. 5. p. 1050. (b) Tholos. L. 6. c. 18. p. 373. Conf. Septal. de rat. stat. L. 2. p. 67.

imponant. Quam servitutem naturalem in vita sociali nul-
lum habere usum dicunt cum BECMANNO, sed perpetuis
turbis involvere genus humanum (a). Nam exinde per-
niciosissimam ab ARISTOTELE deduci consequentiam, in
natura servos licite bellum sumi ex hac ipsa causa, quod tales
sint, quod a GROTIUS, CONZENIO, BÖCLERO &c. du-
dum refutatum sit. Ex hoc principio græcos & Romanos
ceteris populis invidiosum barbari nomen superbo fastidio
imposuisse suaque arma innocentissimis nationibus intulisse:
ipsum HISPANOS crudelissima sua facta in Americæ incolas
commissa violentamque occupationem Indiæ occidentalis
hist argumentis excusare voluisse barbarique titulum nova
sanguinis effusione renovasse. His ita positis concludunt,
opus illud obscurissimum, imperfectissimum, a nostris tem-
poribus alienissimum, in Monarchiis non tantum, sed etiam
in ceteris rerum publicarum generibus ob principia sua funda-
mentaliorumque errores periculosissimum jure meritoque
excludi ab academiis cathedris. In omnibus fere aca-
demiis GERMANIÆ valere jussum esse illum autorem, tam-
quam publicis prælectionibus parum aptum, ob monstrosam
proceritatem, malam partium cohærentiam exiguumque
fructum, quem juvenus ex illius tractatione capere posset.
Breviorem monent patere viam ad politica præcepta haurien-
da ex iis scriptoribus, qui præsentis sæculi genio rem omnem
accommodassent, pragmaticæ regulas prudentiæ pertracta-
rent, sub vividis exemplis earum usum demonstrarent &
jactis ex iure naturæ honestatis & utilitatis fundamentis, reli-
quam disciplinæ oeconomiam superstruerent. Nolo, Lector
Benevole, diutius immorari recensendis iis defectibus, quos
exprobrant tanto operi, in quo tamen ARISTOTELES
manifestum fecisse censetur ab NAVDÆO, *quantus ipse Phi-*
loso-

(a) Consp. doctr. polit. c. XI. p. 55.

lofophus fuerit, quam elegans scriptor, quam acutus, quam aptus ad docendum, quam copiosus, quam rerum omnium cognitione refertus (a) Opponunt quidem GROTIOS, PVFFENDORFIOS, VERVLAMIOS, BODINOS, LVTHEROS, BÖCLEROS virosque Ingenio & eruditione maximos, qui non adeo honorifice de eo judicarunt, sed NAVDÆVS modo laudatus illi objectioni jam satisfecisse sibi visus est: *Licet, inquit, communi gravissimorum virorum sententia multa scripsisse dicatur, partim difficilia atque obscura partim etiam a nostris temporibus & moribus aliena, nulla tamen mihi videtur esse in eo difficultas aut obscuritas, quæ non improbo labore & acri studio ac crebra lectione pervincatur. Si qua autem a nostra consuetudine in his libris videntur abhorrere, pauca certe ea sunt & quæ ingeniosus & prudens lector ad hæc tempora atque ad usum nostræ reipublicæ facili negotio accommodare possit, modo tamen apud se reputet, non hunc solis modo prudentibus, quemadmodum Platonem, sed curis etiam atque astutis viris, quales esse debent, qui rerum gubernaculis admoventur, politicam suam scripsisse (b).* Quibus testimoniis specialem disquisitionem illarum objectionum omnium quam lubentissime effem additurus, nisi publicis Lectionibus hunc laborem destinarem atque vererer, ne cancellos brevioris præfationis transgrederer.

(a) Bibliogr. polit. §. 8. p. m. 51. seq. (b) l. c.

Ad

Ad Lectorem.

QUinquaginta & quod excurrit, anni sunt, cum ultima editio Librorum politicorum *Aristotelis* accurante *Conringio* lucem publicam adspexit, nec ulla adhuc cupido incensit animos Librariorum nova editione insigne illud opus in medium producere. Inde raritas exemplorum tanta est, ut cum in hoc opus publicis Lectionibus commentandum mihi sit, eorum vix unum vel alterum Auditoribus meis adhibito licet longæ inquisitionis labore polliceri queam. Cogitandum ergo mihi fuit de adminiculo quodam, quo ad ideam de rebus proferendis sibi formandam & ad ea feliciter retinenda, quæ ad *Aristotelis* textum dicentur, cum fructu aliqua ratione uti possint. Hunc in finem selegi argumenta dictorum Librorum, quæ *Mich. Piccartus*, Vir de *Aristotelis* Politicis immortaliter meritis exinde excerptit. Series capitum ea est, quam *Conringius* in margine suæ editionis adnotavit: series vero rerum clare & concinne est disposita & omnem movebo lapidem, ut usus hujus Epitomæ Auditoribus meis reddatur utilis atque jucundus.

A

Argu-

Argumentum

Libri I. Capitis I.

TRia potissimum hoc Capite Philosophus agit (1) tanquam Procemio civitatis finem & scopum adfert, quem dicit esse bonum & quidem præstantissimum bonum, quod Procemium non parum facit ad dignitatem hujus disciplinæ, utilitatemque ejus nobis commendat. Deinde oppugnat sententiam Platoniorum, qui statuebant Reipublicæ Præfectum non differre specie ab Oecono-
 (2) Παιδείαν specialem hujus operis adfert, hoc est, innuit, qua methodo velit in hac doctrina uti, nimirum αναλυτικῆ seu resolutiva id est civitatem divisurum in minimas suas partes.

CAP. II.

Methodum doctrinæ civili convenientem vidimus cap. sup. esse, ut civitas divideretur, dissolvereturque in partes & elementa prima ac minima. Ea dissolutio est primum civitatis in vicos, vici deinde in domos: Domus vero ex quibusdam primis, necessariis ac naturalibus conjunctionibus hominum, quæ societates appellantur, constat, istæ sunt tres numero: Nuptialis, Dominica & patria. Nuptialis & Dominica domui maxime sunt necessaria, quia si alterutra defuerit, non est domus proprie dicta, sed quædam domus tertia id est patria juncta prioribus duabus, perfectiorem sane domum facit. Ceterum sine ea domus tamen est domus, ideo ista societas naturalis quidem est, non tamen necessaria. De duabus itaque primis necessariisque domus partibus, ex quibus prima constat, Aristoteles hoc cap. agit de patria in seqq. dicturus, ut & de altera herili sive Dominica.

CAP. III.

Haftenus primam Libri primi partem absolvimus, quem sub exordium Libri diximus continere rudem constitutionem civitatis ex suis partibus domo & vico. Sequitur nunc secunda pars

da pars, quæ domus simplicis civitatis partis considerat accuratius particulas, id est, personas personarumque societates. Caput hoc tertium totum est methodicum: proponit enim de quibus agendum & cur. Deinde quomodo sit & quo ordine de propositis agendum. Unde bimembre esse hoc caput facile cuivis adparebit.

CAP. IV.

Hoc caput propius ad disputationem de societate adcedit & servi quidem primo loco definitionem, sive prædicata essentialia ex officio ac munere ejus exquirat, præmissis fundamentis quibusdam, quibus sibi viam sternit. De servo autem prius agit, quam de Domino, quia etsi dominus dignitate eminent, ministerii tamen necessitate servus primas obtinet. Ea fundamenta vero in textu ordine videbimus.

CAP. V.

Postquam superiori capite Aristot. naturam servi & per naturam relatorum domini quoque aperuit, nunc adcingit se ad nobilem illam disputationem, sitne servitus aliqua naturalis? Ex qua dispositione quæstiones exsurgunt aliæ duæ: expediaturne & num utile sit aliquibus servire? item justane sit servitus? Has quæstiones deinceps pertractat, præcipue comprobans primam. Primum autem proponit: quid & quomodo sit agendum? post explicat.

CAP. VI.

Postquam superiori capite Aristoteles sententiam suam proposuit & confirmavit, nunc aliorum quoque sententiam expendit & adhibita servitutis divisione ac juris distinctione controversiam sic dirimit, ut vere se docuisse, in totum alios seorsim a se sentientes non prorsus a vero aberrasse, quanquam alicubi impegerint, ostendat.

CAP. VII.

Supra Aristoteles proposuit aliquot deinceps explicanda. Inter ea fuit & ista quæstio capite primo mota & secundo repe-

A a

tita:

tita: essetne omnium imperiorum eadem ratio & scientia? Eam quæstionem hoc capite explicat negando, adeoque sententiam Platonis & Xenophontis refutando. Partes capituli duæ sunt (1) diversas esse rationes domestici & civilis imperii docetur. (2) tacitæ obcurritur objectioni & quædam de ratione domestica dignitatem ejus concernentia seu humilitatem adtexuntur.

CAP. IIX.

Postquam Aristoteles hucusque societatem domesticam primam, id est Domesticam explicuit, transeundum nunc ipsi erat ad reliquas duas, nuptialem videlicet & patriam. Verum interjungit & tertia hujus Libri parte inserit bene longam disputationem de κτητικῇ & χρηματιστικῇ, hoc est, modo parandæ rei & pecuniæ (ita enim verba græca commodissime verti posse censeo) & hoc quidem capite duo agit. Primum proponit qua de re acturus sit & cur. Secundo totam hanc artem dividit, ejusque membrum unum multipliciter item divisum pertractat. Ubi & præclara quædam de variis vitæ humanæ generibus & institutis & quod omnium hominum causa instituta, creata & generata sint. Deflectit autem ad hanc tractationem ideo, quia servus quoque est in numero τῆς κτητικῆς, ut initio textus adparebit.

CAP. IX.

Nunc adcedit Aristoteles ad alteram rei parandæ rationem, quam supra non naturalem sive artificiosam adpellavimus. De ea hoc cap. 9. potissimum agit. Primum comparat cum superiori deque nomine hujus proprio disputat, simul errorem aliquorum monstrans. Secundo ostendit originem permutationis rerum rebus factam ad vitam communem pertinentibus. Tertio aperit originem Mercaturæ hoc est permutationis rerum non rebus, sed nummo facta. Quarto ostendit differentiam inter nummos & divitias. Quinto distinguit inter veras & falsas divitias, quarum has finitas, istas infinitas

finitas

finitas esse decet. Denique quædam de laudibus veræ Chre-
matistices subjungit.

CAP. X.

Duæ sunt hujus capitis partes: in priore quæstiones su-
pra cap. 8. propositæ dissolvuntur, an videlicet ratio rei paran-
dæ sit pars domesticæ & qualis, an ministra? In posteriori com-
paratio inter rationes rei quærendæ instituitur.

CAP. XI.

Haftenus quæcunque ad theoreticam id est liberalem co-
gnitionem de ratione rei quærendæ pertinent, persecutus est
Aristoteles, hoc caput, quæ ad praxin sive usum ejusdem ad-
tinent, pertractat. Hujus doctrinæ hoc capite absolutæ par-
tes sunt duæ: in priori præcepta rei quærendæ ad usum perti-
nentia aperit: in posteriore copiam præceptorum, sive fontes
illius copiae monstrat, peti debere docens partim ex scriptori-
bus de re rustica, partim ex historiis, in quibus sparsim strata-
gemata ejusmodi œconomica reperiantur.

CAP. XII.

Sequitur quarta & ultima Libri pars, in qua resumit Ari-
stoteles duas societates domesticas ex tribus superioribus con-
stitutis. Egerat enim de herili saltem nuptialem & patriam
huic loco reservans, de quibus breviter explicans formam Im-
perii, quo maritus conjugii, pater liberis imperat, sequente
capite de virtutibus societatum omnium acturus.

CAP. XIII.

Ex fine superioris capitis, quo dictum fuerat, patris fa-
milias curam omnem in eo versari debere, ut homines, qui-
bus præest ad perfectionem suam deducat: quærit deinceps
Aristoteles, cum perfectio nihil sit, nisi rei virtus, quæ virtu-
tes in servum, uxorem & Liberos cadant. Partes capitis qua-
tuor sunt. In 1. dubitationes proponuntur, in 2. deciduntur,
in 3. occupatio proponitur & dissolvitur, in 4. fons virtutum

aperitur earum, quæ in partibus domesticarum societatum
conspiciuntur. Itaque libro finis imponitur.

Argumentum

LIB. II. CAP. I.

PRimo hoc capite duo exequitur Aristoteles; primo propo-
nit, qua de re agendum sit hoc capite, propositionisque
causas subjungit: altera capitis parte viam sibi sternit ad Pla-
tonis rempublicam Lib. de legibus traditam, examinandam.

CAP. II.

Secundo hoc capite ostendit vitia argumenta Platonici,
deinde majorem propositionem eleganter & erudite refutat.

CAP. III.

Haftenus ut vidimus, Aristoteles majorem Platonis pro-
positionem refutavit argumentis duobus eruditis & argutis.
Nunc c. 3. minorem refutat, quæ erat communione omnium
rerum civitatem fieri maxime unam, quam falsam item ait esse:
atque id certis quoque argumentis evincit, quæ tractatio prio-
ri capitis parte absolvitur: postea præmissis sepositis conclu-
sionem ipsam productis in medium incommodis & absurdis,
quæ vel ex ea vel circa eam occurrant, labefactat parte capitis
altera & cap. 4.

CAP. IV.

Argumentum hujus capitis supra sub initium tertii pro-
positum fuit. Pergit nimirum Aristoteles in evertenda com-
munionem Platonica, præductis pluribus in eam rem absurdis
& incommodis, quæ eam consequantur.

CAP. V.

Duæ sunt principales hujus Capitis partes. In priori de
communione bonorum agit, quæ disputatio multo difficilior
est, quam disputatio de uxorum & liberorum communione.

Quam

Quamquam Lactantius inquit, posse se multis rationibus ostendere, communionem bonorum non modo injustam, sed & impossibilem esse. Nam & Iosephus ait, Esenios Iudæis admirationi fuisse bonorum omnium communiōe, qui tamen uxores non habuere communes, hodieque dementant imperitum vulgus non dicam Anabaptistæ, sed Monachi. Fuit & licita bonorum communiō apud veteres Christianos, de qua Lucas in Actis & Tertullian. in apolog. Lucian. item in peregrino. In altera parte resumit univērsē decretum Platonium, commonstrans errorem, adlatum in media ejus causa. Multa præterea eodem pertinentia refellit. Notate autem hoc loco ingenium & methodum, qua usus Plato in Lib. de Rep. & qua utitur hic Aristoteles. Plato enim cum omnium rerum communionem in suam inducere Remp. vellet, exorsus est a bonorum communiōe. Ostendit itaque, quod discordiæ oriuntur, quod lites propter meum & tuum, quæ omnes averti possint communiōe bonorum. Hac tanquam minus absurda ob- tenta proserpit sensim ad communionem uxorum & Libero- rum, quod erat alienius ab animis hominum. Aristoteles vero reprehensurus Platonis dogma hoc contrario progreditur ordine & primum id, quod absurdus est, convellit, id est uxorum communionem & ita, primore introitu hominibus ad sensum Platonium extorquet. Deinde demum bonorum communionem & hoc quidem loco exagitat: post suam, quam tolerabilem esse ostendit, subjungens.

CAP. VI.

Plato cum X. de Rep. Libros, quos & de justo inscripsit, quia justitia anima est Reip. ex animi sui sententia optimæ Reip. ideam, qua Dii fortasse utantur, ut loquitur V. de Legibus effinxisset, animadvertisset tamen ipse, vix prout tunc homines erant, eam Remp. introduci posse, scripsit XII. Libros de Legibus una cum appendice, quam vocavit Epinomidem. In iis secundam Remp. exstruxit, quæ quidem non omnes perfectionis numeros haberet, & prima veruntamen usibus hominum

num

num adcommodatior esset. Hanc deinceps quoque Aristoteles ad censuram suam revocat. Videtur idem Plato tertiam quoque quamdam in animo habuisse, si legas secundam ad Dionis propinquos epistolam, sed digitum potius in illam intendit, non expressit. Itaque nec numerum illa habet. Hæ vero duæ nobiles erant & celebres Aristotelis jam tempore. Unde non recte Platonem accepit Cicero, ut erudite monuit Giffan. cum unum tantum Reip. genus descripsisse eum censet Libris de Rep., cui Reip. generi postea Lib. XII. de Legibus idoneas ac aptas accommodavit leges, cujus se exemplum quoque secuturum scribit. Errat inquam Cicero, quod ejus venia dictum esto, ut ex his, quæ hoc cap. ab Aristotele dicentur, liquido adparebit. Reprehensionis vero Aristotelicæ duo quoque generalia capita constitui possunt. Reprehendit enim secundam hanc Platonis Rempublicam ratione materiæ primo, deinde ratione formæ. Partes capituli duo fieri possunt, quorum prior propositionem dicendorum continet, posterior tractationem ipsam habet.

CAP. VII.

Percursis ordine duabus Platonis rebus publ. nunc ad Phaleæ Chalcedonii examinandam remp. adcedit, quia proxime ad Platonis posteriorem adcedat. Quis Phaleas iste fuerit amplius est quærendum: neque enim ulla ejus apud alios mentio. Ex hoc Aristotelis initio Philosophum quidem, sed privatum evinci potest: nec audio eos, qui contra sentiunt; virum magnum fuisse vel ex eo patet, quod remp. ejus Aristotelis sibi examinandam sumit. Diximus autem supra: non sectari muscas aquilam. Ejus principalia capita examinat tria, quorum primum est de æquandis facultatibus. Secundum de eadem omnium civium disciplina & institutione. Tertium de artificibus, quæ singula suis locis videamus.

CAP. IIX.

Hoc cap. Philosophus Hippodami Milefi remp. examinat,
cujus

cujus instituta multa percenset, pauca castigat, quia videlicet alia bona & laudabilia videntur. Partes cap. 3. sunt. In 1. Hipodami patria, pater, vita, mores, studia percensentur & ad remp. pertinentia instituta commemorantur. In 2. quædam de Rep. instituta vellicantur & corriguntur. In 3. quæstio elegans de legum patriarum immutatione disceptatur.

CAP. IX.

Hactenus priori Lib. parte Philosophus examinavit Respublicas illas, quæ litteris a viris magnis usu publico consignatæ fuerunt, nunc deinceps eas adgreditur, quæ re vera extitere & tempore quidem Aristotelis florentissimæ fuere, Lacedæmoniorum videlicet, Cretensium, Carthaginensium & Atheniensium. Quanquam autem Cretensium Resp. Spartana erat antiquior, hæc tamen nobilior semper fuit ideoque primo loco hic examinatur, non quidem, qualis ab initio hæc fuit instituta, neque prout a Lycurgo postea est correctæ, sed qualis fuit, cum hæc scriberet Aristoteles. Varia autem hujus reip. carpit instituta, quæ ad 3. capp. reducere possumus. Aliqua enim impingere ait Aristoteles in materiam civitatis, aliqua in formam, aliqua denique in finem. Ex quibus capp. hujus quoque noni distinctio peti potest, quanquam confuse ista examinentur. Qui pleniorum hujus cap. intellectum volent, adhibeant Xenoph. Lib. de rep. Lacedæm. Plut. in vita Lycurgi. Diod. Sic. Herod. Thucyd. Pausan. in Laconicis. Plato Libris de Legibus præsertim sexto. Athenæum multis locis. Ex recentioribus Nicol. Cragium, qui de rep. hac Libros 4. scripsit.

CAP. X.

In hoc capite duo potissimum Aristoteles agit (1) similitudinem Cretensis reipubl. cum Spartana proponit, in quibus illæ conveniant, docens, decidens simul quæstionem illam nobilem suo tempore: An Cretenses a Spartanis acceperint leges an contra Spartani a Cretensibus. In secunda parte de differentia utriusque reip. agit, aperiens, in quibus Cretensis resp.

B

Spartana

Spartana melior & rursus, in quibus deterior sit, errores eiusdem patefaciens & argumentis evincens. Est vero huic capiti plane gemina Strabonis tractatio Lib. X. Primo enim ut hic Aristoteles de situ hujus Insulæ loquitur, citatque Ephori Cumanæ quædam fragmenta, qui multa de Rep. Cretensium litteris prodiderat. Deinde sicut Philosophus noster a situ progreditur ad vitam moresque hominum, tum refellit adcurate quoque illos & plenius quidem, quam hic Aristoteles, qui Spartanos Cretensibus antiquiores esse volebant. Itaque Strabonis ille Locus hujus Capitis intellectui multum proderit.

CAP. XI.

Post Spartanam Creticamque rempublicam nobilis erat Carthaginensis, de qua nonnulla ad laudem ejus Isocrat. L. 2. ad Nicocl. Plat. apud Laert. Iustin. L. 8. Polyb. L. 6. Liv. dec. 3. & 4. qua agit de rebus gestis Hannibalis & Asdrubalis. Ejus Legislatores, quis fuerit incertum est. Eam denique examinat Aristoteles. Partes capitis duæ constitui possunt: prior comparat hanc remp. cum Spartana, posterior propria hujus peccata ostendit.

CAP. XII.

Ultimo hoc capite Aristoteles secundi Libri doctrinam concludit divisione duplici, monstrans totius Libri methodum. Deinde Atheniensium remp. examinans tandem sub finem 8. Legum Scriptores alios, de quibus dicere seorsim non attinebat, recensens solum eorumque quædam peculiariter commemorat. Ex qua tractatione tres capitis partes facile est videre.

Argumentum

LIB. III. CAP. I.

IN hoc capite primum proponit Aristoteles, qua de re deinceps sit agendum & cur? De civitate videlicet & propter eam de Cive: deinde monet, quinam vere Cives sint, qui non, afferens

afferens notas civis tam adulterinas, quam veras. Siquidem verum oppositione falsi magis elucescit, remotisque tantum falsis & assumtis veris civis definitionem extruit, tandem ex civis definitione civitatis quoque definitionem colligit. Unde trimembre hoc caput esse, facile quisque videt.

CAP. II.

Hujus Capitis duæ sunt Partes, in priore resumit Aristoteles definitionem quandam Civis, vulgo tum usurpatam & celebrem eamque examinat & vitiosam esse docet. In posteriore parte quæstionem proponit: An reipublicæ mutatione facta dici possint vere cives illi, quos supra factitios Aristoteles appellavit.

CAP. III.

Hoc Capite tres discutiuntur elegantes quæstiones: Earum prima est, an acta Tyranni aut alterius Magistratus sint acta civitatis & propterea civitati adscribenda? Ea quæstio pendet ex proxima superioris Capitis, qua quærebatur, an mutata rep. a magistratibus cooptati in numerum civium veri Cives essent? Secunda est, quando sit eadem civitas dicenda, quando non? Tertia, quando pacta publico nomine inita sint servanda, quando non? Ex quo ternario quæstionum numero tres quoque capitis partes constituimus.

CAP. IV.

Hoc Capite aliam quæstionem proponit priori non ab-similem. Sicut enim superiori capite disputatum fuit: Quænam civitas esset una, quæ non una: ita hoc cap. disceptatur, eademne sit viri boni & civis boni virtus. In aliis enim rebus id non obtinet. Nam bonus Poëta non statim est Vir bonus, sicut nec bonus pictor aut bonus sartor. In hujus quæstionis expositione multa occurrunt insignia de virtutibus Magistratum & privatorum. Altera parte capitis quæritur, an opifices in numerum verorum civium sint cooptandi.

B 2

CAP.

CAP. V.

Facio hic cum Latinis quintum Caput & exemplari magno Casauboni. Summam hujus Capitis dixi jam ad Capitis 4. initium, quo loco Græcos secutus fui, conjungentes hoc cum quarto capite. Quæstio tractatur hæc: an opifices & qui illis in honore pares operarii in numerum verorum civium cooptari possint & debeant. Partes capitis duæ sunt, Propositio & tractatio.

CAP. VI.

Hic incipit secunda Libri pars, qua agit de altero principio formali civitatis Republ. Eam primo loco definit, postea dividere in species aggreditur, quod antequam faciat, duo repetit ex Lib. 1. civitatum originem & fines. Deinde imperiorum discrimina in domestica civitate, quibus duobus quasi fundamentis doctrinam de republ. superstruit. Partes cap. tres sunt (1) proponit. (2) rep. definit. (3) duo fundamenta ex primo libro tractat.

CAP. VII.

Tradita prima eaque essentiali divisione rerump. in rectas & obliquas sive exerrantes, degenerantes: accedit nunc ad subdivisionem ductam a numero Imperantium, qui numerus cum variet tripliciter: aut enim unus imperat, aut pauci, aut omnes: hinc tres exstruit rectarum rerump. formas, cum videlicet unus pauci, omnes commune commodum spectant: Tres degenerantium, cum iidem unus pauci omnes suum quarunt.

CAP. IIX.

Ea, quæ hætenus de rerump. formis nude sunt & populariter dicta, deinceps paulo uberius explicanda sunt, sic ut eadem opera eximamus scrupulos, qui offendere aliquem superioris tractationis occasione possent. Ratio hujus uberius tractationis subjungitur, consilium videlicet & consuetudo Philosophorum Theoreticorum, quæ differt a Philosophis practicis:

eticis: his quia ad actionem omnia referunt, satis est, ea solum tractare, quæ ad finem, quem quærunt faciunt, alia vel prætermittunt, ut loquitur de Panætio Cic. 3. de offic. vel consulto relinquunt, sed qui sectantur Theoriam, quorum finis est cognitio & veritas ab iis negligi nihil debet aut omitti, quod ullo modo ad veritatem declarandam pertinet, de horum autem numero se profitetur Aristoteles esse. Geminum huic locum & supra lib. 1. habuimus.

CAP. IX.

In hoc capite Aristoteles tria genera justorum inter se confert, quorum primum est Oligarchiæ justum id est opes, ex quarum possessione divites imperium sibi arrogant; alterum est Democratiæ justum id est libertas, cujus prærogativa pauperes nituntur. Tertium est reipublicæ probe justum, competentibus rectis formis id est virtus cum prudentia, quorum justorum hoc postremum perfectum dicit esse justum & proprie primoque civitatis justum dici debere. Illa vero duo justa opes & libertatem imperfecte esse justa sive inchoata solum, quam quidem quæstionem ideo tractat, quia multi suo tempore & Oligarchiam laudabant & Democratiæ, quasi justas & rectas respublicas Athenienses quidem Democratiæ, Lacedæmonii Oligarchiam, quos ex parte quidem vere sentire ait, non tamen in totum. Neque enim divitias aut opes vere inæqualitatis fundamenta esse neque libertatem sed virtutem, ut in textu demonstrabitur. Deinde ideo etiam tractat, ut viam sibi sternat ad capituli decimi doctrinam id est ad tertii libri partem, qua quærunt penes quos τὸ κρείον in republica esse debeat.

CAP. X.

Tertia sequitur hujus libri disputatio principalis de summo imperio civitatis, penes quosnam id esse debeat, in qua disputatione fundatur tota civilis scientia. Eam quæstionem primum Dialectice disputat contra omnes formas, quia fautores sunt omnium aliqui. In rebus quippe civilibus multa constant

B 3

stant

stant opinione potius, quam veritate & sicut omnibus hominibus innatus est pulchritudinis sensus, de pulchro tamen mira est sententiarum diversitas, alibi pingues alibi teretes in pretio sunt, alibi facie oblonga, alibi rotunda, alibi pallidiusculi, alibi rubri; ita imperii etiam sensus naturalis nobis est, penes quos imperium debeat esse controvertitur, divisione autem generali præmissa tota disputatio magis fiet perspicua. Summa potestas vel penes leges est aut esse debet vel penes homines. Si penes homines aut penes omnes, aut paucos aut penes unum. Omnes illi vel virtute sunt æquales, ut in Politia vel libertate ut in democratia. Pauci vel virtute præstant, ut in Aristocratia vel divitiis & nobilitate, ut in Oligarchia. Unus vel est optimus, ut Rex, vel pessimus, ut Tyrannus. Cui igitur horum omnium debetur summum imperium. Quisque enim pro ea, in qua ipse natus & educatus republica, pugnat acriter ac velitatur.

CAP. XI.

Nunc de quæstione cap. superiori proposita accuratius docet, ostendens multorum imperium diutius esse, quam paucorum simul declarans, quorum multorum imperium intelligat. Quæstio duplex est (1.) an absolute multorum dominatus paucorum dominatui præstet. (2.) an populus universus æqualiter suæ reipublicæ sit particeps, ut optimates suæ.

CAP. XII.

Hoc caput resumit disputationem illam de duobus imperfecte justis Oligarchiæ ac Democratia. Cum sit eiusdem disputatio, quæ una velitatione expediri nequeat: Novo in eam rem producto fundamento, quo ostenditur, non pro cuiusvis boni ea superantia aut defectu magistratus aliis conferri, aliis negari debere.

CAP. XIII.

Iam in utramque partem affirmantem & negantem disputat Aristoteles, ut solet in gravioribus Disputationibus quo
an-

animum ita excitet ad veritatem avidius imbibendam. Primum disputat univ[er]se & in genere, deinde in specie & de singulis juribus seorsim quærit, qua disputatione præmissa, ad extremum tandem capit[is] quæstionem decidit.

CAP. XIV.

Quarta sequitur eaque ultima hujus Libri pars, qua post generales rerumpublicarum formas explicatas singularum modos & multiplices quasi species persequitur (1) quidem rectarum postea vitiosarum, quæ tractatio seq. lib. demum absolvi-
tur, reliquo hujus libri de regni modis agit copiose disputans simul: expediatne regnum civitati & an omni civitati? deinde leviter quoque de Aristocratiâ. Ratio cohærentiæ hæc est; extremo superioris cap. docuerat, heroes unum vel paucos nequaquam urbe expellendos, si virtute emineant, sed sine dubio aut invidia imperii habenas ipsis permittendas, id si unus foret imperium, regnum est; si pauci, Aristocratiâ: recte itaque deinceps de his tractabitur. Alias causas in textu infra adferemus. Tota autem de regno tractatio, ut ante innui, duobus his innititur capp: Primo quæ sunt regni species sive qui modi? secundo expediantne regna humano generi cum aliis cohærentibus quæstionibus. Ad hanc de regno disputationem adhibere privatim potestis Platonem in libris de republica qua de regno Stob. c. 46. & 47. Herodot. l. 3. Isocrat. in Nicoclem Dionem l. 52. Cicero de legib. Synæsiûm in elegantissima oratione de regno, Dionem, Chrysostrum in orationibus de eodem. E recentioribus videantur Patricius, Buchananus, Petrus Gregorius Tolosanus l. 6. initio usque ad c. 16. Guicciardinus, Machiavellus, Bodinus l. 2. c. 2. & 3. qui Philosopho nostro more suo iniquus admodum est, ut suis locis ostendimus. Marius quem alii Marianum, Salmonius, denique e recentissimis Arnisæus c. 9. Hoc & cap. proximo quatuor Aristoteles regnorum modos adfert, qui omnes inde ducuntur, quod revera notas veri & heroici regni, cujus sequenti capite fiet mentio vel non habent omnes & in quibusdam deficient, vel

vel quia illis aliquid admixtum est, tanquam absoluti id est Tyrannidis. Primus & quartus regni modus diminutum habent imperium. Secundus & tertius Tyrannidis aliquid admixtum habent. Partes capituli duæ sunt. Prior agenda proponit. Posterior species recenset.

CAP. XV.

Hoc Capite quatuor allatis regni speciebus, subjungit quintam id est regnum *πρώτης καὶ κρείας*, quod alias vocat *πανβασιλείαν* id est regnum absolutum. Postea quæstiones de regno tres pertractat comparans nobilissimum hoc regnum cum optimis legibus: secundo cum plurimis bonis: tertio cum imperio totius ingenui populi, de quibus deinceps ordine.

CAP. XVI.

Resumit iterum disputationem de regno *πανβασιλικῶ* & nunc leges nunc plurimum imperium eidem præfert, argumentis variis productis.

CAP. XVII.

Sequitur decisio totius Disputationis superioris & explicatur ex mente Aristotelis quæstio de bonitate, justitia, utilitate regii principatus simpliciter & comparate id est expediatne civitati in universum beatæ unius imperio subjici & utrum magis huic, quam illi aliive regni formæ.

Argumentum

LIB. IV. CAP. I.

Capite primo prima absolvitur libri pars, ea tota est methodica pertinens ad specialem hujus doctrinæ *παιδείαν*. Partes capituli duæ sunt (1) veri & architectonici Politici quod sit officium monet (2) eruditus id ipsum rationibus confirmat. Estque primum hoc caput ut 2. & 3. *περὶ ἀρχιτεκτονικῆς* ad libri totius tractationem principalem.

CAP. II.

CAP. II.

Caput hoc repetitio quædam est ex superiori libro. Itaque in eius expositione breves erimus. Initio autem repetit formarum tam rectarum, quam pravarum reip. numerum. Earum duas a se jam explicatas ait, restare ut agat de reliquis, postea comparat inter se vitiosas & tandem ad causas multitudinis formarum extremo capite convertitur.

CAP. III.

Et hoc cap. ad prolegomena hujus Libri pertinet, quo & multa esse genera rerump. ostendit & causas multitudinis aperit. Partes capitis tres possunt constitui. In prima de communibus reip. cujusvis seu bonæ seu malæ differentiis earumque causis differitur. In altera parte reprehensio est cujusdam *διχοτομίας*: in tertia contra *διχοτομίαν* Aristotelis sententia confirmatur & defenditur.

CAP. IV.

Hoc capite accedit ad rem propius, cujus partes sunt tres. Prima parte de veris notis Democratix & Oligarchix agit, resumens doctrinam superiori libro traditam. In altera parte de partibus civitatis diversis rerump. diversitatem inducentibus agit plenius. In ultima de speciebus Democratix quinque tractat.

CAP. V.

Hujus Cap. partes duæ sunt. Prior enumerat species Oligarchix quatuor. Posterior elegantem continet appendiculam. Agit hoc quoque Libro de Oligarchia infra cap. prox. L. 5. c. 3. 6. 8. L. 6. c. 6. Plato 8. de rep.

CAP. VI.

Hoc caput quarti & quinti cap. fundamentum est sive mavis firmamentum. Repetuntur enim species Democratix c. 4. & Oligarchix cap. prox. traditæ. Doceturque earum

Diōn. Principalis disputatio hæc est: Quare earum aliquæ legum vigorem tueantur aliqua legum repagulis effractis libidinis suæ potius ductum sequantur.

CAP. VII.

Hoc Capite repetitis prioribus rerump. speciebus, Aristocratia quoque species explicare adgreditur, Tyrannidis nullam mentionem facit. Unde quidam, qui libenter sunt ungues in ulcere, carpunt Aristotelem. Ego vero puto sub monarchia contineri vel fuerit sane omissa ab Aristotele, dico jure id factum. Non enim est vere forma reipubl. Tyrannis, sed officina iniquitatis. Omittit & Polit. sed rationem ejus rei reddit in ipso textu.

CAP. IIX.

Nunc de Politia agit, cujus cap. partes duæ sunt. Prior transitionem continet, qua partim proponit deinceps tractanda: partim ordinis & methodi rationem tradit. Posterior generalem Politia tractationem continet & ejusdem cum Aristocratia mixta comparationem, in qua tres elegantes quæstiones proponuntur & deciduntur.

CAP. IX.

Superiori capite Politiam definivit mixtionem Democratia & Oligarchia, hoc capite modos mixturae tres exponit priori capitis parte, posteriori signa recte constituta Politia exponit, partim exemplo partim rationibus confirmans.

CAP. X.

Ex omnibus tertio libro enumeratis rerump. formis restat pessima Tyrannis, de qua paucis. Species enim solum ejus recenset perficiendæ potius disputationis causa, quam quod necessarium omnino videretur.

CAP. XI.

Duæ sunt hujus Cap. partes principales. Explicatis enim hæctenus omnibus rerump. formis nunc accedit ad rempubl.

publ.

publ. non optimam quidem simpliciter, sed optimam plerisque virtutibus. Eam facit mediocrium hoc est nec nimis divitum nec nimis pauperum. Quam optimam plerisque esse multis in medium productis rationibus i. capitis parte ostendit. Altera cur rarior sit illa forma & minus frequens, idoneis quoque argumentis evincit.

CAP. XII.

Scopus hujus Cap. pendet ex fine superioris. Cum enim superiori Cap. docuerit, quæ sit ἀπλῶς pluribus civitatibus optima resp. deinceps agit de rebus publicis ex hypothese hoc est, quæ, quibus & qualis qualibus maxime conveniat: Partes capitis tres sunt (1) tres præmittit hypotheses, altera exsequitur propositum (3) cautiones præscribuntur rerump. conditoribus notandæ.

CAP. XIII.

Fine præcedentis Cap. dictum est, male facere, si quibusdam decipulis populum circumveniant, ut imperio prorsus nudent, quia istæ τέχναι tandem patefiant & in certum reip. desinant malum. Hoc Cap. species aliquot illorum sophismatum percenset, quibus & Oligarchici populum & contra populum divites involvit. Altera doctrinam de politia absolvit, simul Legislatori præscribitur, ut caveat, ne in Labyrinthos hos hujuscemodi seipsum conjiciat.

CAP. XIV.

Ultima Libri pars. Supra diximus, Aristotelem L. 3. & 4. explicare & absolvere essentialia reip. illa sunt partim materialia partim formalia. De generali materia visum L. 1. De forma sive formalibus reip. hæctenus. Restant adhuc quædam materialia. Pars consiliaria, imperans & judicans. De his tribus ad extremum hujus Lib. & hoc quidem cap. primo tractanda proponit. Deinde de parte consiliaria agit.

C 2

CAP. XV.

CAP. XV.

Exposita prima de senatu parte, sequitur secunda de Magistratu, cujus priori parte multas de Magistratu controversias proponit potius, quam explicat. Altera, quemadmodum pro rerump. varietate variant magistratus, exponit. Item qui quibus rebusp. sint adcommodati, sumtis differentiis tum aliunde tum ab objectis & tempore. Docetur eorum numerus denique creatio.

CAP. XVI.

Restat ultima pars de judiciis æque necessaria in rebusp. atque Senatus & magistratus. De illis hoc capite, cujus partes duæ sunt. In priore octo percensentur, quasi *κατηγοριαι* judiciorum genera, desumta ab objectis judiciorum sive a rebus, de quibus judicium ferri oportet. In secunda parte secundum tres superioris cap. terminos materia proposita tractatur. Docetur enim, qui quos judices, quomodo legere debeant, additurque ad extremum, quæ judicia, quibus rerump. formis accommodari debeant.

Argumentum**LIB. V. CAP. I.**

HOc Cap. Aristoteles summa tantum rerum fastigia attingit & primos fontes seditionum ac motuum aperit nondum ad particularia descendens, quemadmodum & Medici initio generaliter admodum omnes morbos oriri dicunt vel a repletionem vel ab inanitione. Secundo recensentur mutationum genera, qui locus admodum est insignis. Tertio rerump. quoad diuturnitatem instituitur levis aliqua comparatio.

CAP. II.

Proposito capite primo scopo & fonte generali omnium motuum mutationumque, qui est vana inæqualitatis persuasio, pergit

pergit Aristoteles more suo & de causis sive principiis mutationum quoque monet: tria ea constituens prima capitis parte, quæ posteriori declarat, sequentibus capitibus speciatim diducturus optimo & laudatissimo docendi modo. Sicut enim pictores primum *ὡς τῆς* delineant imaginem carbone, tumque demum solent *διαρρήτως ἀναγεράφειν* & colores addere, ita Aristoteles quoque semper a generali tractatione paulatim ad specialem progreditur. Sic enim consequi oportet id, quod boni Doctoris est officium & ut memoriæ consulatur & intelligentiæ. Memoriæ, dum res ad generalia capp. refertur, sicut hic seditionum causæ tres principales constituuntur. Intelligentiæ, si generalia capp. postea dilatentur & explicentur id quod c. 3. & 4. fiet.

CAP. III.

Hoc cap. & seq. propositas paulo ante causas latius & diligentius exsequitur, prout facere constituerat, quasdam etiam exemplis illustrat, novas quoque nonnullas addens.

CAP. IV.

Interpretes plerique putant, hic tres novas motuum causas adferri. Rem uxoriam, augmentum ordinis & exæquationem omnium ordinum. Verum cum de media causa actum sit supra, agnoscunt ipsimet, turbatam hic esse methodum & aperte dicit Giphanius. Mihi vero non videntur novæ causæ adferri, sed una alterave ex superius adlatis magis explicari & ob oculos poni idque eo consilio, ut tanto majori cautione malis inde provenientibus occurramus. Eæ sunt τὸ μικρὸν, de qua causa dicitur: Cavendum esse diligenter, ne incidat in dissidia principum civitatis virorum; nam in personis tenuioribus minus nocere. Maxime vero in illis, quemadmodum si morbi in pede sunt vel alio membro minus primario & levius curantur & minus quoque damnum inferunt: secus se habent, si in partem principem incidant v. g. sæviant in guttur, pectus aut pulmones. Tractanturque adeo primi capitis parte nobi-

lia secunda axiomata politica, quorum primum est: maximos motus rerump. ex parvis initiis provenire. Secundum, principum in civitate virorum dissensiones maxime reip. perniciosas esse. Posteriori capitis parte resumitur & illa causa supra tradita de incremento partis alicujus, aut ordinis reip. maxime ideo, ut doceatur non solum incrementum unius ordinis sed & exæquationem omnium ordinum magnas in rep. turbas excitare. Extrema tandem capitis parte aperitur modus, quo causæ hæ reimp. impellant & moveant.

CAP. V.

Postquam hæcenus docuit Aristoteles universe, motuum causas jam contrahit & cuique formæ reip. quæ causa magis noceat, accommodat & explicat. Primo autem loco formis illis, quæ per plures administrantur, non per unum puta Democratia, Oligarchia & Aristocratia. Sicut autem in morbis eadem causa, prout in alias atque alias complexiones sive temperamenta incidit atque agit, alios atque alios gignit morbos v. g. hic cibus immoderate sumtus in me febrem gignit, in te dolorem cholicum, imo sicut universe causa aliter atque aliter agit, prout in aliud atque aliud subjectum agit, quemadmodum idem sol ceram liquefacit, lutum durat, ita & motuum causæ supra adlata, prout in alias atque alias reip. formas incidunt, alios atque alios effectus quoque producunt. Hoc igitur capite disputat, quænam causæ reimpubl. Democraticam immutent vel in Oligarchiam, quæ est prima capitis pars, vel in Tyrannidem quæ altera vel denique in aliam Democratia speciem (plures enim supra diximus esse) quæ est ult. capitis pars.

CAP. VI.

Hoc Cap. de mutationibus Oligarchiarum disputat, quarum causas duas facit principes. Injurias a paucis illis plebi factas & dissidia sive dissensiones, quæ in Oligarchiis celeberrime esse solent. De priori causa capitis principio agit, de 2. prolixè secunda cap. parte.

CAP.

CAP. VII.

Democratia & Oligarchia, ex quibus mutantur causis vidimus haecenus. Restant Aristocrata & Politia, de quibus hoc cap. praecipue de Aristocrata, non quidem illa propria, sincera & per se (nam ea non dissolvitur, nisi ab externa aliqua causa, puta bello, vel alio infortunio) sed mixta illa, quae ex Democratia, Oligarchia & Aristocrata constat id est in qua simul & populi & divitum & virtutis habetur ratio vel quae ex Democratia & Oligarchia constat, sic ut & populi & paucorum, sed ex virtute ratio habeatur. Vulgo Aristocratiae quoque Oligarchiae nuncupantur. Nam & divites boni viri creduntur, tum quia melius educati, tum quia fidem in contractibus rectius servant, ut supra dictum. Mutantur autem Aristocratiae haec mixtae nunc in Democratias nunc in Oligarchias nunc denique in Tyrannides. Causa generalis omnium mutationum est, quod mixtio non recte facta est. Sicut enim panis, quando non est, recte fermentatus, corrumpitur, ita & haec rerum. formae.

CAP. II X.

Postquam haecenus Philosophus causas mutationum tradidit earum rerum. quae a pluribus reguntur, transit nunc ad remedia. Et sicut de causis mutationum egit in genere primum, tum in specie: ita de remediis quoque primo in genere agit, deinde etiam in specie. Eam doctrinam duobus seqq. capitibus absolvit, brevius, quam de causis mutationum actum fuerat, quia videlicet cognitis causis morborum, facilius sit & expeditior curandi ratio.

CAP. IX.

Sub initium Capituli octavi diximus hoc caput cum illo cohaerere itaque non recte a priori divulsam esse. Pergit autem huc quoque caput generalia remedia conservandarum rerum tractare, quae ordine suis locis videbimus. Initio autem capitis, antequam ad remedia redeat, appendiculam quandam

quandam extremo superioris capitis addit. Dixerat Aristoteles ibi in Democratils & Oligarchiis illos, qui imperii sunt capaces, non debere maximos magistratus cum parentibus communicare, sed sibi retinere vel omnes vel plerosque. Illud primum turbare poterat, quare plerosque dixerit. Reddit itaque rationem ideo a se id factum, quia non omnes iis virtutibus sunt præditi, quas maximi magistratus requirunt, eas virtutes initio capitis proponit.

CAP. X.

Haftenus priori parte Libri Philosophus, quæ proposuerat absolvit id est causas & everfionum & confervationum rerum. illarum, quæ plurium, quam unius imperio reguntur, recensuit. Nunc altera libri parte accedit ad eas formas, quæ unius arbitrio & potestati subsunt i. e. ad Monarchiam & Tyrannidem. De quarum formarum everfione & causis ejusdem hoc cap. de confervatione fequenti aget. Partes autem hujus Cap. 2. sunt principales. Primo enim committit inter se regnum & Tyrannidem differentias utriusque monstrans ductas ab origine, scopo, consiliis & aliis: posteriori parte capitis principale institutum exsequitur. Totum caput etsi verbosum est, illustre tamen est & nostris temporibus maxime accommodatum, ut acute vidit Giffanius.

CAP. XI.

Morbos supra diximus debere sequi remedia. Itaque hoc caput de remediis sive causis confervantibus monarchias. De illis agit dupliciter (1) De causis confervantibus regna. Deinde de causis confervantibus Tyrannides.

CAP. XII.

Caput hoc bimembre est (1) memb. est historicum, docens productis in medium exemplis omnium politiarum minime diuturnam esse Tyrannidem & quæ ad Tyrannidem proxime accedit Oligarchiam. Posterius membrum est Elenchticon: reprehenditur enim Platonis dogma de causis mutationum rerum. Perstringuntur ad 8. errata Platonis.

Argu.

Argumentum

LIB. VI. CAP. I.

Primo cap. prima Libri pars absolvitur, qua Philosophus per ἀνακεφαλαίωσιν repetit, quæ tradita sunt prioribus libris; Inprimis, quæ parte quarti ultima & toto lib. quinto. Secundo proponit hoc lib. tractanda. Tertio quædam generalia isti doctrinæ præmittit.

CAP. II.

Capitis hujus secundi duæ sunt partes: (1) Fundamentum Democratix proponit, cui illa innititur idque duplex esse comprobatur. Posterior ordine instituta popularia percenset.

CAP. III.

Hoc Cap. ex superiori pendet & si Giffanium audiamus initium ejus ducendum fuerat ab illius verbis: τὰ μὲν ἔν κοινὰ; Cohæret quippe tractatio hujus cap. cum illa partic. Nam tota agit de jure quoque Democratico. Partes cap. duæ sunt principes. (1) quæstionem continet cum decisione vulgata ejusque reprobatione. (2) sententiam Aristotelis proponit eamque confirmat.

CAP. IV.

Cum plures Democratix sint species, ut ostensum est Lib. 4. non contentus Philosophus noster est, in genere Democratix subsistere, sed ad species descendit atque inter eas comparisonem instituit, docens optimam præstantissimamque esse eam quæ constet ex agricolis & pastoribus & agricolis quidem maxime. Postea de constituenda tali Democratia verba facit, tum relictis intermediis speciebus ad determinandam Democratix formam ejusque προφυλακτικὰ progreditur.

CAP. V.

Difficiliter hoc caput a quarto potest avelli, versatur enim hoc quoque in enumeratione præceptorum, quæ in De-

D

mocratia

mocratia hac deterrima observari debent. Totum caput videtur Elenchticum esse. Primo enim hoc loco reprehendit generale quoddam Politicorum sui temporis vitium & quando id corrigendum sit docet. Deinde transit ad præsentem speciem. Proponitque vitiosa quædam Demagogorum instituta, quibus Democratiam hanc fulcire adnixa sunt, subjungens deinde rationes, quibus illa corrigi & in melius emendari videntur.

CAP. VI.

Hactenus de Democratiis earumque instituendarum & conservandarum modis sic satis copiose dictum. Sequitur tractatio de Oligarchiæ instituendæ & conservandæ rationibus. De his enim duobus generibus maxime sibi proposuerat agendum Philosophus. Brevius autem tractationem hanc absolvit hoc & sequenti cap. quam superiorem de Democratiis. Causam initio cap. hujus exponit. Toto cap. solum monstrat, quæ sit *αὐτῆς* specierum quatuor Democratia & totidem Oligarchiæ. Utriusque enim formæ quatuor species sup. Lib. 4. constitutæ sunt monetque referendo unamquamque Oligarchiæ formam ad contrariam Democratiam, ita esse progrediendum, ut initium fiat ab optima & ordine deinceps eatur ad deteriores.

CAP. VII.

Hoc etiam Caput a superiori male divulsus est. Cohæret enim prorsus, quippe & hoc præcepta traduntur utilia tam instituendis, quam conservandis Oligarchiis. Distinguit vero primum Aristoteles inter genera hominum; deinde docet, qui homines apti sint & idonei paucorum imperiis, additis deinde quibusdam præceptis, totam hanc doctrinam concludit.

CAP. IIX.

Postquam hætenus de modis instituendi & conservandi resp. eas, quæ frequentiores sunt & usitatiores Philosophus egit,

egit, ut doctrina illa perfectior sit & elaboratior, addenda quædam monet de magistratibus. Magistratus enim motum, vitam, sensum & intellectum rebusp. tribuunt. Etsi enim sup. quoque Lib. 4. cap. ult. materiam hanc persecutus sit, hoc tamen capite & uberius & distinctius de ea differit, dividendo magistratus in suas veluti species, ex quibus membra capitis peti possunt. Primum dividit Magistratus in necessarios & qui faciunt ad *εὐνομίαν*. Deinde dividit in civiles & sacros. De civilibus priori loco. De sacris extremo cap. quosdam rariores & paucioribus posterioribus rebusp. usitatos magistratus itidem considerat.

Argumentum

LIB. VII. CAP. I.

HOc i. cap. Philosophus initio proponit reliqui operis scopum, nimirum restare inquirendum: quis sit optimus reip. status, qua occasione proponit etiam quæstiones præliminares. Cum inquit status optimus reip. nihil sit aliud, quam optima ejusdem & beatissima vita, quærendum omnino erit, qua in re consistat illa optima & beatissima vita. Cum enim resp. sit vita civitatis, ut sup. docebatur L. 3. repetetur infra hoc lib. optima respubl. erit optima vita civitatis, sic ergo una quæstione declarata declarabitur etiam altera: itaque de ea hoc cap. agit.

CAP. II.

Diximus superioris capitis extremum resummi sub initium hujus, quæstionem de eadem aut diversa felicitate singulorum civium & universæ civitatis. Post eam progreditur Philosophus ad quæstiones alias duas, quarum altera comparat inter se vitam Practicam & Theoreticam, altera disputat, utrum felicitas consistat in late dominando, an vero alia re resp. beata sit? Quarum duarum quæstionum hanc posteriorem potissimum hoc cap. exsequitur, altera in sequens cap. rejecta.

Postquam super. cap. docuit, optimam vitam nequaquam in dominandi libidine aut virtute bellica versari, nunc hoc cap. aliam adgreditur disputationem duasque rursus inter se committit sententias. Dissidebant enim inter se jam veteres; Vitane practica togata praestet Philosophicae vitae, an contra Philosophica practicae. Quam utramque sententiam primo loco proponit, post examinat, quidque utraque veri, quid habeat falsi aperit. Unde duae capitis partes exsurgunt, quarum prior utriusque partis sententiam additis fundamentis proponit, posterior examinat & corrigit.

CAP. IV.

Haecenus primam Libri hujus partem habuimus, id est prooemium. Sequitur nunc tractatio de civitate & republ. judicio Aristotelis optima. In qua tractatione, ut sub init. quoque Libri monuimus, primum de duplici agit materia civibus videlicet & situ loci, in quo civitas haec beata condi debeat, qua in disp. plane sequitur eam methodum, quam supp. Libris secutus est in expositione Reip. ἀπλῶς sive univ. Nam primo operis hujus Libri materialia civitatis itidem exsequutus est. Tertio (secundus enim solum praeparatorius fuit, dubitationes continens) & quarto formalia. Horum autem materialium hoc loco tractatio extenditur ad cap. usque XIII. a quo deinceps ad formalia progredietur, docebitque: Quomodo institui civitas debeat, ut perfecta beataque sit. Hoc cap. elegantem adfert quaestionem de magnitudine urbis ac multitudine civium, quinam utriusque modus haberi debeat. Quando enim cuilibet formae respondere debet materia, ut beata civitas fieri possit, concludet nec nimium oportere numerum esse civium nec nimis exiguum. Quod ipsum de urbis quoque ambitu accipiendum est, qua in re dissentit a vulgi sententia, civium multitudine & ambitu magnitudinem urbis metientis. Quam sententiam Philosophus initio eruditis rationibus

tionibus

tionibus convellit, postea suam adstruit, urbis videlicet magnitudinem æquabili potentia æstimandam, ambitu partim & civium numero moderato. Hinc duæ resultant cap. partes, quarum prior propositionem continet cum rationibus dubitandi, posterior decisionem.

CAP. V.

Exposita sup. cap. quæstione & decisa de civium multitudine beatæ civitati accommodata accedit nunc ad dispositionem de agro ipso partim quantitatem partim qualitatem ejusdem describens. Extr. cap. quædam adjicit de ipsius urbis situ, quæ tamen malim initium capitis sexti facere: totum enim caput sextum cum extremo hujus capitis cohæret.

CAP. VI.

Pendet hoc caput & paulo ante monuimus ex extremo præcedentis. Cum enim ibi dictum esset, civitatem commode sitam esse debere, sic ut mare vicinum habeat, disputat hoc cap. an maris vicinitas & communio expediat reip. an vero sit eidem perniciosa. Adfert autem in primis dubitandi rationes *εις ἐνάτερον* sive ut loqui consuevimus pro & contra; tandem pro adfirmante sententia decidit, quæque contra adferebantur incommoda, quomodo possint averti, monet. Est autem insignis hæc quæstio, quam tractarunt Plato quoque 4. de Leg. Strabo L. 7. & pulcherrime Xenoph. de republ. Atheniensium.

CAP. VII.

Redit ad disputationem nunc capite quarto intermissam, quo cap. cum quantitatem civium beatæ civitatis definivisset, nunc ad qualitatem accedit, docetque quales cives qualibusque ingeniis præditos esse oporteat idque facit explicando varietatem ingeniorum, quæ a voluntate legislatoris non tam pendet, quam a natura ipsa atque in hoc vertitur prima capitis pars. Altera & posteriori capitis parte Platonis sententia proponitur eadem hac de re. Deinde a Philosopho ad veritatis regulam examinatur.

D 3

CAP.

CAP. II X.

Hoc cap. magis speciatim ad civium beatæ civitatis descriptionem accedit & duas principales tractat quæstiones, quarum prima est, an omnia, quæ civitati sunt necessaria, partium civitatis appellatione venire debeant? id quod idoneis in medium allatis argumentis negat. Poster. Quænam civitati necessaria sint, quorum hoc loco sex commemorat: victualia, artificia, arma, opes, sacra, judicia. Victualia agricolæ & pastores procurant: artificia tractant artifices: arma milites: opes ærarium colligit: sacris præsumt præsides & sacerdotes: judiciis iudices & senatores.

CAP. I X.

Eleganti progreditur ordine Philosophus noster: Cum enim superiori capite ex functionibus civitati necessariis sex genera hominum constituisset, hoc cap. delectum veluti habet & qui inter sextuplices illos homines veri dici possint cives vestigat. Huc autem ut deveniat, quærit ante omnia, an sex illa opera civitatis sive munia penes eosdem promiscue possint esse, sic ut omnia ab omnibus simul & semel administrantur, an vero secus fieri expediat? secunda capitis parte docet, penes quos in civitate debeat esse cura & custodia ærarii publicarumque pecuniarum. Extremo capite quid de sacerdotibus in beata republ. constituendum sit tradit.

CAP. X.

Cum super. cap. milites, senatores & iudices potissimas reip. suæ cives fecisset Aristoteles & agricolas exclusisset, prævidit reprehensionem quandam, quam vix evitaturus esset. Fuere videlicet tempore Aristotelis multi, qui censebant, nihil esse periculosius, nihil item civitati molestius, quam si milites sint in ea id est homines, qui nihil præter artem militarem & arma tractare sciant; Quia videlicet tales, dum rei militaris scientiæ fidunt & armis suis se munitos animadvertunt, immineant reip. eique vim minentur. Præstare itaque dicebant

bant illi, ut agricolæ tempore urbis necessario fierent bellatores, cum agresti labore durati jam sint ad tolerantiam militarem, cum item agros habeant suos, quorum causa promptiores futuri sint ad tuendam patriam, cum eorum amore tamquam vinculo reip. sint obstricti atque obligati. Auget hanc rem in speciem Romanorum hominum bellicosissimorum institutum, apud quos milites ex agris legebantur. Quibus omnibus accedant hodie miserrimæ querelæ illorum, qui præfidiarios milites in urbe sua ferre coguntur. Male igitur videri possit Aristoteles agricolas a militari ordine sejunxisse. Huic scrupulo si consilium Aristotelis attendatur, facile responderi potest. Peccatum inquam a Philosopho nihil est. Neque enim ille peregrinum militem induci vult in urbem, multo minus in civium numero haberi. Neque etiam agricolas eos excludit, qui proprios & suos habent agros, sed per agricolas intelligit colonos, servos, barbaros, extraneos, qui mercedis causa rus nostrum exercent. Hos nequaquam vult esse milites, quia nihil prorsus habeant proprii, quo reip. veluti oppignorentur. Milites autem vult esse eos, penes quos sint opes civitatis: inter opes vero & agri numerantur. Vult igitur milites esse, qui proprios habeant agros, quamquam ipsi agros non colant, sed aliis colendos permittant. Milites externos inducere periculosissimum esse ipse quoque ait, asperum videlicet esse genus hominum, quodque neque in otio quiescere possit. Qua de re supra. Hoc cap. ne videatur ille pruritu quodam novitatis primus hujus sententiæ sive distributionis civium auctor, qua opifices, mercatores & agricolæ civium veterum numero exprimuntur, milites, senatores, & iudices in eundem referuntur, eam initio antiquissimam esse docet auctoritate historica veterumque rerump. exemplis. Poster. cap. parte duo persequitur membra, quorum (1) est de agri comoda divisione (2) de qualitate agrorum.

CAP. XI.

Præcedentibus aliquot capp. consideravit Aristoteles urbem

bem

bem respectu maris & agri: hoc cap. respectu magis proprio & veluti in se eam considerat & primum quidem de urbis situ docet, deinde alias quæstiones expedit: an mœnia debeat habere, arces item & castella, quæque privatarum debeat ædium esse ratio.

CAP. XII.

Sup. cap. docuimus in situ & dispositione urbis respiciendum esse ad civiles actiones, ut videlicet urbs ad eas quoque sit expedita, addidimus eam partem in hoc usque caput rejectum fuisse. Restat ut quæ eo pertineant videamus: agit autem Philosophus de situ ædificiorum & æqualitate locorum in quibus præcipua munia sunt exercenda.

CAP. XIII.

Accedit tandem Philosophus ad descriptionem optimæ suæ reip. formæ, sic tamen ut hoc quoque caput adhuc sit proœmiale. Proponit autem initio finem rursus optimæ reip. idque ideo, ut deinde media eidem recte accommodet. Quia vero hoc cap. repetuntur pleraque dicta primo & tertio libro, leviter cap. hoc percurremus.

CAP. XIV.

Extremo sup. capituli ostendit Philosophus, optimam remp. debere esse beatissimam: diximus item, qua in re beatitudo simpliciter consistat, nimirum in usu & functione virtutis. Ut igitur cives beati fiant, virtute præditos esse oportet. Virtus autem partem originis suæ naturæ debet, partem disciplinæ & exercitiis. De natura monitum superioribus libris est, restat disciplina, quæ ad virtutem cives ducat. Cum itaque duo sint hominum genera in omni civitate unum imperantium, alterum parentium tota hæc disciplina ad duo illa hominum genera referri debet. Exordium igitur sumit Philosophus ab imperantibus quæritque an expediat, eosdem semper aliis imperare, an vero vicissim nunc hos imperare, nunc illos. Cui quæstioni subest nobile caput formale, nimirum, qui reip. modus aut quæ guber-

gubernandi forma optimæ reip. sit accommodatissima. Philosophus noster poster. quæstionis partem multis rationibus tueretur (1) quia etiamsi melior fingi possit gubernandi forma, dari tamen non posset. (2) quia vicissitudo ista imperandi & paren-
di justa sit. (3) quia tuta. (4) quia commoda.

CAP. XV.

Ostensa hæctenus felicitate & quibus in rebus consistat, nimirum in usu & functione virtutis & quidem virtutis nobilissimæ, ad quam gradatim perveniatur, ascendendo ab ignobilioribus virtutibus ad summam & primam; nunc ostendit, quibus virtutibus præditi esse debeant cives, per quas ad perfectissimam felicitatem veluti manu ducantur, id est, quibus & in negotio sive bello & in otio sive pace vacare debeant. Ita enim vita sup. divisa fuerat in negotium & bellum otium & pacem. Priore igitur capitis parte virtutes enumerat, posteriori modum eas obtinendi generatim proponit.

CAP. XVI.

Ut optimus citharædus, si bona destituatur cithara artem suam dextre exercere non potest: ita animus virtutum actiones obire recte nequit, si instrumentum id est corpus, non bene sit ad eas actiones dispositum. Corporis autem optima dispositio pendet ab optima complexione sive temperamento; hoc vero a generatione & primo hominis ortu. Generatio vero & ortus hominis a legitima conjunctione maris & foeminæ, quam conjugium dicimus. Ideo de conjugio deinceps agendum est, quod hoc cap. philosophus agit docens de tempore & qualitate conjugii, de prægnantibus, de puerorum expositione, de pœnis adulterii & similibus, de quibus in serie textus monebimus.

CAP. XVII.

Conjugium & procreationem liberorum sequitur educatio, de qua hoc cap. præcepta efficacissima traduntur. Partes capitis tres sunt: in prima traditur ratio educandi liberos a pri-
ma

D

ma

ma infantia usque pene ad triennium. In secunda a triennio progressus, fit ad quinquennium. In tertia quomodo a quinque elapsis annis usque ad octavum haberi debeant, docet. Quo loco subjungit, quomodo porro disciplinae dividendae sint, ratione ab aetatibus ducta, nimirum a septenario ad alterum septenarium & sic gradatim procedendum esse.

Argumentum

LIB. VIII. CAP. I.

ADfirmate hic Philosophus respondet ad duo illa quaesita, docens, omnino debere juventuti disciplinam adhiberi eamque publicam quoque non privatam esse debere. Non autem de nihilo prior videtur quaestio esse. Possit enim quis putare, nullam adhiberi disciplinam debere, quia vulgo nullam adhiberi videamus. Possit & ratio adferri: disciplina tali vel nihil opus esse, natura videlicet ad virtutem pronis adolescentum animis vel nihil illa profici, corruptis videlicet ab eadem natura animis. Quo accedit & proverbium, quo Heroum filios dicimus esse noxas, innuentes optimos patres apud degeneres filios institutione & disciplina nihil proficere. Quo argumento contra Plat. utitur Philosophus, docens virtutem non esse *didacticam*, quia optimi Patres, qui procul dubio simillimos sibi filios optarent & virtutem si doceri posset, docerent, filios tamen habeant seu dissimillimos. Et sane etiam si vitiosae illae naturae, dum sub magisterio sunt, vitia sua premunt, tamen ubi Praeceptorum magisterio excedunt erumpere illa solent seque manifestare. Non igitur de nihilo est quaestio illa, an aliqua pueris sit disciplina adhibenda.

CAP. II.

Hoc cap. tertia discutitur quaestio; quanam debeat esse institutionis aut disciplinae puerorum ratio. De qua hoc cap. in genere & strictim seqq. diducet & dilatabit. Sumit autem
formam

formam five disciplinæ rationem ex discrimine rerum & opinionum sic ut falsa removeat & approbet vera. Res aliæ inquit, sunt necessariae, aliæ utiles, aliæ jucundæ. Rursum aliæ liberales, aliæ illiberales. Circa omnium harum rerum apprehensionem variant hominum sententiæ. Videndum itaque studiose nobis, ut eligamus optimum.

CAP. III.

Nunc in specie proponit, quibus disciplinis adolescentes post primum septennium institui debeant & enumerat quatuor: grammaticam, pictoriam, gymnasticen & musicen, causasque adfert, quarum respectu quatuor his disciplinis pueri institui & informari debeant.

CAP. IV.

De gymnastice hoc cap. agit & quidem simpliciter. Primum κατ' ἀρσιν: deinde κατὰ θέσιν. Docet enim qui fines gymnasticæ vitiosi sint, quique pueros honestos dedeçant, deinde qui finis & modus iisdem conveniat.

CAP. V.

Postquam superioribus capitibus ostendit Aristoteles, quibus disciplinis institui debeant adolescentes literis nimirum, Gymnastica, Pictura & Musica ex quatuor illis nunc resumit Musicam & cur eam discere pueri debeant uberius monet. Prima autem capitis parte dubia quædam resumit, superius leviter facta, proponitque tres quæstiones, quarum (1) sitne Musica solius voluptatis & oblectationis causa discenda (2) an potius ideo, quia disponat animum ad virtutes morales, sicut Gymnastice corpus ad robur. (3) an denique propter otium five vitam beatam, quia scilicet ad virtutem dianoëticam aliquid conferat. Altera cap. parte disputat de his tribus quæstionibus ordine, quæ de singulis in contrarium dici possent adferens & extrema cap. parte suam ipse sententiam proponit & inservire Musicam tribus his modis civilibus eleganter docet.

CAP.

CAP. VI.

Postquam haec Aristoteles docuit & discendam esse Musicam pueris & ætati eorum accommodatam esse suisque disciplinam illam usibus non carere: nunc aliam quæstionem proponit sup. quoque tractatam, sed non satis pertractatam: an videlicet audire aliorum musicam seu vocalem seu instrumentalem pueri debeant? aut ipsimet discere, canere & instrumenta Musica manibus tractare; & si, ut docet, tractare debent, quibus instrumentis id fieri conveniat? Quo denique tempore & in quantum?

CAP. VII.

Cum superiori cap. docuerit, quibus instrumentis Musicis uti pueri debeant, capite hoc, quod injuria temporum ultimum est, subjungit, quibus harmoniis aut rythmis maxime vacare debeant, quibus abstinere. Item an hic sit terminus constituendus iis, qui in Musica occupantur, ut videlicet serviat illa disciplinæ & moribus expoliendis, an vero tertius adhuc Musici studii finis sit addendus & qui?

Coll. diss. A. 89, misc. 44